

A vita során természetesen a szintaxisnak és a morfológiának sok egyéb kérdése is szónyegre került. A vitában a moszkvai nyelvészekem kívül azerbajdzsámi, kazah, karjalai-finn, orosz stb. nyelvészek is részt vettek.

Az értekezéslet egyhangulag megállapította, hogy a leíró nyelvtanok munkálatait egybehangoló efféle tanácskozások célszerűek és termékenyek, s egyben kitűzte a következő - még szélesebbkörű - tanácskozás időpontját.

[N.Sz. AVILOVÁnak a "Voproszi jazykoznanija" 1955/6. számában megjelent közleménye nyomán.]

Nyelvjáráskutató expedíció a Beloje ozero vidékén

1955 nyarán a moszkvai Lomonoszev Egyetem filológiai fakultásának orosz nyelvi tanszéke újabb nyelvjáráskutató expedíciót szervezett a vologdai területre. Az expedíció négy önálló csoportból állt; ezeket aspiránsok és utolsó évfolyamos hallgatók vezették.

A területnek három egymással határos északnyugati területét (Sol, Vaskin, Kirillov) s ezek nyelvjárásait tanulmányozták. E kerületek (beleértve a belozserjei kerületet is, amelyet 1954-ben keresett föl egy hasonló munkaközösség) a Beloje ozero (Fehér tó) körül terülnek el, s a novgorodi telepítések legészélső pontjának tekintendők. Írásos emlékeik igen koraiak. A XIV. században itt alapított kolostor hamarosan igen nagy birtokok ura lett. A kolostor széleskörű hivatalos levelezést bonyolított le. A megmaradt oklevelek és iratok az "Akti szocial'no-ékonomiczeszkoj isztorii Szevero-Vosztocnoj Ruszi XIV-XVI vekov" [A XIV-XVI. századi Északkeleti Rusz társadalmi-gazdasági történetének dokumentumai] című sorozatban jelentek meg. A nyelvemlékek tanulmányozása arról győzte meg a kutatókat, hogy okvetlenül tanulmányozniuk kell a kerület élő tájszólásait is. Ezért szervezték meg 1954-ben az első expedíciót, amely aztán igen érdekes anyagot gyűjtött. Ez az anyag viszont arra készítette a nyelvtörténészeket és a nyelvjáráskutatókat, hogy tovább folytassák a munkát e térségben.

Az 1955. évi expedíciónak nem az volt a feladata, hogy az északi nagyerosz nyelvjárásokat összehasonlítsa a déliekkel, hanem hogy felderítse a helyi nyelvjárási sajátosságokat. Azért míg 1954-ben egy kutatópont felgyűjtésére 15-16 napot fordítottak, addig ezuttal csak 5-6 napot, s így sokkal több kutatópontot sikerült felgyűjteniük.

A belozzerjei területen gyűjtött anyag azt bizonyítja, hogy itt egységes nyelvjárásról van szó; az egyes tájszólások közt nincsenek lényegbevágó különbségek. "A tájszólások ugyanazon nyelvjárásnak más-más fejlődési szakaszát képviselik. E nyelvjárásnak - írja a szovjet beszámoló - különösképpen érdekes vonása a hanglejtés. A tájszólások hanglejtés-vizsgálata során gazdag anyag gyűlt össze, de hangfelvétel készítése hiányában arra voltunk hagyatkozva, hogy csupán az akusztikai hatás alapján vonjuk le következtetéseinket. Ez természetesen nem elég. Ugyanakkor viszont a hanglejtés vizsgálata nélkül nem tanulmányozhatók keményen olyan, igen fontos kérdések sem, mint a hangsúlytalan vokalizmus jellege."

Sok értékes tanulsággal járt az etimológiai ѣ hang realizációjának vizsgálata. Az adatok szerint az egyes tájszólásokban e hang fejlődése még más-más fokon áll. Perégoregyi-ne faluban sárt e is hallható elvétele e hang helyén. Az itteni gyűjtés sokban megkönnyíti majd a belozzerjei tájszólások fonológiai rendszerének tisztázását.

Az е és о hang viszonyának vizsgálata igazolta azt a korábbi feltevést, hogy a hangsúlytalan szótagokban nem azért nem ment végbe az е > ѣ változás, mert ezt a későbbi delabializáció nem engedte meg, s hogy itt a belozzerjei tájszólások sajátos hangtani törvényszerűségéről van szó.

A cökanyie (о-zés) további vizsgálatra szorul. A kirillovi kerület tájszólásaiban ugyanis érdekes új törvényszerűségeket figyelt meg a kiszálló csoport. Világos, hogy a cökanyie problémájával az sz és a z hangok püszje ejtésének problémája is összefügg.

Minden további alapos munkára ösztönzi a nyelvjáráskutatókat.

A belozzerjei kerületben számos olyan néprajzi érdekességre is rábukkantak, amely egyben nyelvészeti szempontból is hasznosítható (faekék, takácsszerszámok stb.). Ezeknek és alkatrészeiknek a neve gyakran még a régi, egyébként már eltűnt kiejtést őrizi.

A belozzerjei tájszólások egységes nyelvjárást alkotnak. E nyelvterület igen régen népesült be. A belozzerjei fejedelemség a XII. század végétől szoros kapcsolatban állt a rosztov-szuzdali fejedelemséggel, majd Moszkvával. Ezért a belozzerjei nyelvjárás tanulmányozása érdekes adalékokat nyújthat a rosztov-szuzdali nyelvjárás és a régi moszkvai nyelv kutatásához.

1955. decemberében került sor a hagyományos nyelvjárástani konferenciára, amelyen a kiszállások részvevői előadásokat tartottak a belezerjei nyelvjárás sajátosságairól.

IN. SAPOSNYIKOVÁnak a "Vesztnik Moszkoveszkogo universziteta. Szerija obscs. nauk" 1955/11. számában megjelent közleménye nyomán. I

Nyenyec (jurák szamojéd) — orosz szótár jelent meg

N.M.TYERESCSENKO szerkesztésében és Sz.P.LADUKEJ, L.P. KOMAROVA, M.N. ARTYEJEVA közreműködésével új nyenyec (jurák szamojéd) — orosz szótár jelent meg ("Nenszko-russzkij szlovar". Ucspedgiz, Leningrad 1955, 316 l.).

N.M.TYERESCSENKO munkája — L.V.HOMICSznak rövid, isekelai használatra szánt szójegyzéke után — lényegében az első igényesebb nyenyec-orosz szótár. A benne levő mintegy 8000 címző a belsőszemelési nyelvjárás alapuló nyenyec irodalmi nyelv szókincsének legfontosabb részét öleli fel. A szótár természetesen cirillbetűkkel írja a szavakat, de — s ebben eltér a nyenyec irodalmi nyelv helyesírásától — olykor bizonyos kiegészítő mellékjeleket használ. Például bizonyos esetekben jelöli a magánhangzók időtartam-viszonyait (ha a hangalakot csak valamelyik magánhangzó hosszúsága, ill. rövidsége különbözteti meg stb).

A kötet nyelvészeti felhasználhatóságát nagyon megkönnyíti, hogy — ahol szükséges — a névszók tövét is feltünteti, s a képzett szavakat — feltéve, hogy új szótári jelentést kaptak — külön címszóként szerepelteti, egyszersmind a képzést is meghatározza. Ugyancsak gyakran feltünteti az igeik törénés-minőségét is.

Az orosz átvételek közül csak a régi jövevényszavak nyenyec kiejtését adja meg; az új átvételek lényegében a mai orosz kiejtésnek megfelelően szerepelnek.